

Kära medlemmar!

Välkomna tillbaks till höstens aktiviteter i Gillet! Jag hoppas att alla haft en bra sommar. Vädret har varit mestadels gynnsamt, så kanske har ni plockat massor av blåbär och hjortron eller kanske svamp eller något annat att njuta av när höstmörkret nalkas. Något annat njutbart att se fram emot är årets surströmmingskalas. Det äger rum ute i Bergsbrunna som förra året och vi hoppas att ni vill komma dit och äta och sjunga allsång som vanligt.

Hembygdstipendiet delades i år ut av kassörens välvillige brorson, Thomas Hjelm, som är bosatt i Östersund och hängiven supporter av Östersunds fotbollsklubb. Thomas var tillfälligt adjungerad till JH

Gille vid utdelandet. Mottagare var ÖFKs kanslichef, Lasse Landin, som berättade om stipendiet på ÖFKs hemsida. Utdelandet förevigades också med en artikel, som publicerades i både Länstidningen och Östersundsposten. Länkar dit finns på Gillets hemsida.

En annan sak, som kan vara bra att notera redan nu, är att årets julkaffe kommer att äga rum redan lördagen den 26 november i pensionärernas hus, Storgatan 11 och inte det datum som tidigare planerats. Detta beror helt enkelt på tillgången på lokaler.

Välkomna till Bergsbrunna bygdegård den 23 september!

Eva

Hembygdstipendiet utdelat till ÖFK

Lasse Landin ÖFK tillsammans med Thomas Hjelm t.h.

Thomas Hjelm delar ut hembygdstipendiet till årets stipendiat ÖFK. Fantastiskt roligt att bli uppmärksammas på detta vis, säger Lasse Landin, kanslichef i ÖFK. Vi vill göra skillnad, inte bara på fotbollsplan utan även vid sidan av planen. Ett pris som ger oss energi att jobba vidare på den inslagna vägen!

Nu hoppas vi att Sirius och ÖFK möts i nästa års allsvenska.

Ny regionindelning

Som många sett och hört finns nu ett förslag på ny regionindelning i Sverige. Sex storregioner skall ersätta nuvarande 21 län. Uppsala län slås samman med Gävleborgs, Dalarnas, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län.

Jämtlands län är tänkt att ingå i Norrlands län som även skall bestå av Norrbottens, Västerbottens och Väster-norrlands län.

I Jämtland-Härjedalen är debatten livlig. Många ser fördelar av en rationellare organisation. Andra oroar sig för den försvagning som skulle ske om Östersund mister sin ställning som residensstad.

Remisstiden går ut 6 oktober och tidigast 2018 kan en ny indelning träda ikraft.

JH Gille gratulerar Hans Alsén

Före landshövdingen Hans Alsén, som många gånger varit ordförande på JH Gillets årsmöten, har fyllt 90 år. Vi sällar oss till gratulanterna.

Dalslands Gille Stockholm 100 år.

I maj firade Dalslandsgillet i Stockholm sitt 100-årsjubileum. JH Gille uppvaktade jubilarerna genom Avisens redaktör Jan Enger (född dalslänning) med hustru Eva, och Dalslandsgillet förärades en jämtländsk bordsflagga.

*Dalslands Gille
i Stockholm*

Kommande aktiviteter

23 sep, surströmming i Bergsbrunna bygdegård
26 nov (obs! ändrat datum), förejulkafe i
Pensionärernas hus, Storgatan 11

Det är vi som styr och ställer i Gillet:

Ordförande Eva Hjelm (327291), evahjelm@bahnhof.se **Vice ordförande** och **Sekreterare** Stefan Halvarsson (468065), stefan.halvarsson1@comhem.se **Skattmästare** Bengt Hjelm (327291), benthjelm@bahnhof.se **Gillevärdar** Elisabet Eriksson (429616), elisabet_er@outlook.com, Gertrud Nordell (429330), gertrud.nordell@telia.com **Bibliotekarie** Stellan Karlsson (525270), stellan.karlsson@tele2.se **Redaktör och hemsidesansvarig** Jan Enger (323240), jan@enger.se

Hemsida: www.jhgille.se **e-post:** info@jhgille.se **Plusgiro:** 39 30 09-6

”Om den allmänna och enskilda fördelen af brännvinsbränning”

Ovanstående rubrik är väl inte en artikeltitel man förknippar med en landshövding, och absolut inte med en av de mer framstående i Jämtlands län.

Ingen har varit landshövding för Jämtland-Härjedalen under längre tid än **Mikael von Törne**, hela 23 år efter tillträdet 1818. Han föddes 1775 i Vänersborg och ses som den förste verkligt drivande landshövdingen för Jämtland.

von Törne blev kornett (lägsta kavalleriofficersgrad) vid Smålands kavalleriregemente 1783 och understallmästare hos hertig Karl (XIII) av Södermanland 1792, men tog avsked ur krigstjänsten 1796 och blev stallmästare i survivans (rätt till befattningen när den blev ledig) vid H.M. Konungens hovstall 1817.

Som landshövding bekymrade sig von Törne stort för befolkningsutvecklingen och den stora bristen på arbetshjälp. Landshövdingen berättar att det i länet rådde stor folkbrist, vartill icke minst roteringen bidragit: *”Ett karldagsverke betalas under bärgningstiden med 1 rdr blanko och ofta vida däröver”*. Roterung eller det ständiga knektehållet uppkom som ett åtagande från allmogens sida, att ständigt hålla ett visst antal män under vapen. I gengäld åtnjöt man frihet från utskrivning.

von Törne försökte därför att få folk att invandra till Jämtland. Till exempel så drog år 1827 tretton familjer från Sollerön ut på en lång resa för att bli nybyggare i Jämtland. Landshövdingen erbjöd nybyggarna, odlingsbar mark och skog, skattefrihet i 30 år samt som stats- och startbidrag 8 tunnor korn och 88 riksdaler, 16 shilling banco, om de flyttade till Jämtland. Året innan hade de blivande inägorna i Ladrogsländets och Storfloländets avradsland, (nuvarande Nyby) två mil öster om Lits samhälle, stakats ut. Nybyggarna hade det många gånger svårt att klara livets nödortf, men eftersom de var duktiga hantverkare erbjöd de sina tjänster i grannbyarna och kunde på så sätt tjäna litet extra pengar.

Han var också mycket drivande i den s.k. **avvittringen**. Avvittring inriktades mot att skapa förutsättningar för nybyggen och en ökad jordbruksproduktion, men även bättre förutsättningar för bergsbruk. Avvittringen innebar att norrländska hemman av staten tilldelades avsevärda skogsområden med äganderätt.

Avvittringen i Jämtland startade 1821 och drevs med stor kraft av von Törne och avvittringsarbets ledare, avvittringsdomaren Per Niklas Poignant (senare justitieombudsman). Arbetet var till stora delar klart redan 1828, även om avvittringsrätten upplöstes först 1840. I Härjedalen gick man något långsammare fram.

År 1826 inmutade löjtnant Benjamin Gussander en blymalmsanledning vid Övre Oldån i Offerdals sn. Malmen hade upptäckts av Per Andersson i Ytterolden som senare samma år belönades med 10 riksdaler

riksgälds, en del av belöningen för upptäckt av ett blymalmsstreck. som därför kom att kallas **Ytteroldens blymalmsstreck**. Ett bolag bildades med fem intressenter däribland von Törne. Bolaget fick snart svårigheter och verksamheten avstannade. Senare undersökningar tydde på att smältningarna misslyckats p.g.a. att malmen varit för dåligt sovråd. Rapporten gjorde att von Törne åter började intressera sig för blygruvan. Han sökte och fick mutsedel i oktober år 1835 för Ytteroldens gruva och för Överoldens silvergruva på Gruvfjället. Verksamheten i Ytterolden återupptogs och redan år 1836 ansökte von Törne hos Bergskollegium om att få sätta upp en provhytta för smältning av blymalm. Svaret dröjde i flera år, men von Törne förberedde verksamheten genom att hos landshövdingen(!) ansöka om dispositionsrätt till skogs-, slätter- och betesmark för blyverkets räkning.

Mikael von Törne bodde aldrig i det nuvarande länsresidenset. Det uppfördes 1846-48, några år efter det att von Törne pensionerats 1841. Hans residens var en enklare trävilla.

Mikael var gift med Eva Augusta Löwen och de fick åtta barn, varav sex levde till vuxen ålder.

Så till slut till artikeln som rubriken anspelar på. Den blivande landshövdingen ger en rent ekonomisk kalkyl för sitt påstående. Att brännvinsmissbruk är skadligt är han fullt på det klara med och stöder lagar, förordningar och åtgärder för att stävja missbruket. Men en obestridd grundsat sats är att *”det allmänt nyttiga aldrig bör förbjudas derföre, att det kan missbrukas”*.

Om brännvinsbränning tillåts går bondens säd till mjöl och djurfoder och till brännvinstillverkning. Men *dranken*, det som blir kvar av mäsken efter destilleringen, blir djurfoder och är *”lika kraftig, om ej kraftigare till föda för kreaturen”* enligt von Törne. Så med tanke på brännvinspris och värdet av jordbruksprodukter kommer von Törne fram till att både den enskilde bonden och Riket vinner ekonomiskt på brännvinsbränningen. Skulle man införa förbud torde det dessutom bli tvunget att till viss del importera brännvin, varvid pengar försvinner ut ur landet, vilket leder till förlust för Riket.

Artikeln återfinns i Lantbruksakademiens annaler 1814, publicerad fyra år innan von Törne blev landshövding. Husbehovsbränningen avskaffades helt först år 1860. Då hade von Törne varit död i sex år.

Jan Enger

Släkten von Törnes
adelsvapen

Vår mötet den 3 juni 2016

Kan något trivsammare tänkas en lagom skön afton i sommarens början än att i goda vänners lag få njuta av välsmakande skaffning till skönt underhållande musik? Det var i vart fall vad inemot femtio deltagare i Gillets vårkalas å Bergsbrunna bygdegård, Kamratgården, Bergsbrunna villaväg 24 i Upsala, hade nöjet att få del av angivna dag.

Gamla och nya bekanta inom medlemskretsen kunde under inledningsvis mångtande läska sig med stärkande dryck, serverad ute i det fria. En friluftaktivitet som därefter bjöds var möjligheten att delta i en av **Ando Sundelin** iordningställd tipspromenad med frågor vari kunskaper om republiken Jamtlands historia sattes på prov; mer härom nedan.

Efter övlig Jamtlandssång bänkade sig deltagarna inomhus och kunde förse sig av aftonens goda förning, med bl.a. välsmakande rostbiff och potatissallad, följt av gillevärdarnas, **Elisabet Eriksson** och **Gertrud Nordell**, utsökta efterrätt med inslag av rabarber.

Musik, som sagt: för den svarade den särskilt inbjudne gästen **Sune Bohlin**, välkänd trubadur under artistnamnet Knivsta-Sune. Till sång och eget gitarrackompanjering framförde han följande.

Inledningsvis blev det en klassisk Bellman, nämligen Fredmans epistel n:o 2, ”*Till Fader Berg, rörande Fiolen*”, med bl.a. de välkända raderna om ”Ge stråken mera kåda, Confonium (= *kolofonium*, d.v.s. *stråkharts*) tag där, Uti min gröna låda; Och vinet står ju här, Jag är i våda - - Supa, dricka, Och ha sin flicka, Är vad Sankte Fredman lär.”

Knivsta-Sune fortsatte med att förtälja något om sin i Norberg gruvarbetande farfar, född 1888, för övrigt samma år som diktaren Dan Andersson (död 1920); övergången blev här naturlig till den sist nämndes *Omkring tiggaren från Luossa*, först utgiven 1917 i diktsamlingen *Svarta ballader*, tonsatt 1954 av Gunde Johansson. Som kuriosum kan här nämnas att Hootenanny Singers (med bl.a. Björn Ulvaeus) gjorde en inspelning som 1972-1973 låg på svensktoppen hela 52 veckor. Det var rekord för sin tid. Sista versen lyder: ”Vid en snäckbesållad havsstrand står en port av rosor tunga, där i vila multna vraken och de trötta män få ro. Aldrig hörda höga sånger likt fiolers ekon sjunga under valv där evigt unga barn av saligheten bo.”

Nästa klassiker var Nils Ferlin (1898-1961). Här blev det ett framförande av *Får jag lämna några blommor*, tonsatt av Bror Axel ”Lille Bror” Söderlundh. Detta stämningsfulla stycke manade till

god allsång, med raderna ”Den ena den är vit, och den andra den är röd, men den tredje vill jag helst dig förära. Den blommar inte nu, först när givaren är död, den är underlig den rosen, min kära.”

En ytterligare känd diktare var Ruben Nilsson (1893-1971), med sin burleska skildring av *Åkare Lundgrens begravning*: ”Nu åkte åkar’ Lundgren sin sista långa färd, nu var han död, nu for han bort från vår vackra värld. Hans gamla häst var skrudad i nya blanka don och fyra sorgsna söner det var hela procession. Så drog mot kyrkogården en modfärdig karavan, men Oskar fick en bra idé: vi åker in till stan och får oss ett par supar på någon Sarakrog, vi har ju ganska gott om tid, och prästen väntar nog”. – Fred Åkerström har gjort en förnämlig tolkning av det hela. Vidare kan, för minnesgodas diskofiler, nämnas Olle Norells *Balladen om begravningsfirman Bröderna Byström* från 1969 på ett snarlikt tema om hur tvenne begravningsentreprenörer super till på Hotell Knaust i Sundsvall innan de kör hem till Ö-vik med det lik de kommit för att hämta. Men givetvis blev det även ett par visor av Allan Edwall (1924-1977), dels *Lilla bäcken*, ”Och lilla bäcken mot älven rinner och älven rinner mot stora hav. Och aldrig någonsin mer du finner var lilla bäcken blev av”, dels *Familjeporträtt*, om brorsan Knut: ”Ja det är synd och skam, Huru livet dundrar fram, Över små och svaga, Dom är att beklaga”.

Barbro Hörbergs (1932-1976) *Med ögon känsliga för grönt* (”Och tänk i parken, Om våren, Med ögon känsliga för grönt, Och kastanjeblad som paraplyer, Och våra händer känsliga för allt som är skönt”) avrundade Knivsta-Sunes högt uppskattade framträdande.

Nå, hur gick det med tipspromenaden? Jo, av frågorna rörande republikens devis, vem som rodde ekan på Harpsund under president Gamlins statsbesök därstädes, vilka som utsetts till vice president m.m. nådde **May Beckman** ett förstklassigt resultat och prisbelönades med en välsmakande strut Årechoklad. Aftonen avrundades med sedvanlig lotteridragning och idel högvinster.

Stefan Halvarsson

Fler bilder på hemsidan www.jhgille.se

Jämtländskt OS-tips

A. Vilken av följande jämtländska idrottsmän deltog aldrig i någon olympiad?

1 Gunder Hägg X Henry Kälarne 2 Sigge Eriksson

B. Östersund har sökt vinter-OS tre gånger. Vilket OS gällde den första ansökan?

1 1992 X 1994 2 1998

C. Golf är ju nu en OS-gren. Hur många golfbanor har Jämtland-Härjedalen?

1 6 stycken X 9 stycken 2 11 stycken

D. Skidåkaren Tomas Wassberg har vunnit fyra OS-guld och tävlat för Åsarna IK. Han är dock inte infödd jämtlänning. Varifrån är han?

1 Dalsland X Värmland 2 Dalarna

E. En av dessa alpina OS-medaljörer är född i Jämtland. Vem?

1 André Myhrer X Anna Ottosson 2 Lars-Börje Eriksson

F. I vilken gren tävlade den trefaldige olympiern, östersundaren Birger Asplund?

1 Slägga X Diskus 2 Spjut

G. Tomas Wassberg vann 15 km i vinterolympiaden 1980 i Lake Placid över Juha Mieto med ytterst liten marginal (reglerna ändrades senare). Hur stor var marginalen?

1 1/1000 sekund X 1/100 sekund 2 1/10 sekund

Rätt rad: 1x2xx1x

Jämtar och Härjedalingar i Uppsala med omnejd hälsas välkomna till

Årets Surströmmingskalas

Bergsbrunna bygdegård,
fredag den 23 september kl 18.30

**Bergsbrunna villaväg 24. Buss 20, hållplats Backmovägen
Ett antal parkeringsplatser finns på bygdegården**

Vi undfägnas med den goda strömmingen, tunnbröd samt ostar, öl, kaffe och kaka, allt till en kostnad av 150 kr. Starköl och snaps finns till försäljning.

Betala gärna in kostnaden i förväg på vårt plusgiro 39 30 09-6

**Anmälan senast 16 september till gillevard@jhgille.se eller Elisabet Eriksson,
tel. 018 - 42 96 16.**